

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВА ВІД НЕДРУЖНЬОГО ПОГЛИНАННЯ

© Зайцева І.Ю., 2010

Обґрунтовано організаційно-економічний механізм забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання, дано визначення економічним категоріям “механізм забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання”, “стратегія забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання” та “тактика забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання”, досліджено послідовність формування стратегії захисту підприємств автотранспорту від недружнього поглинання.

Ключові слова: недружнє поглинання, стратегія недружнього поглинання, тактика недружнього поглинання, механізм забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання, рівень захисту підприємств автотранспорту від недружніх поглинань.

In the article the organization-economic mechanism of defending the enterprise from unfriendly absorption is grounded, is given determination to the economic categories "mechanism of providing of defense of enterprise from unfriendly absorption", "strategy of providing defense of enterprise from unfriendly absorption" and "tactics of providing defense of enterprise from unfriendly absorption", the sequence of forming the strategy of defense of enterprises of motor transport from unfriendly absorption is investigated.

Keywords: unfriendly absorption, strategy of unfriendly absorption, tactics of unfriendly absorption, mechanism of providing defense of enterprise from unfriendly absorption, level of defense of enterprises of motor transport from unfriendly absorptions.

Постановка проблеми

Прийшовши на українські ринки, іноземні компанії до словника українських юристів та підприємців додали велику кількість термінів, що описують різні бізнес-процеси. Одним із таких запозичених словосполучень став термін “злиття та поглинання”, який англійською мовою звучить як Merger & Acquisition (M&A). Недружні поглинання та рейдерські атаки, на жаль, в Україні вже стали індустрією. Недосконалість національного законодавства, а також корупція є найкращими умовами для рейдерів. Попри загрозливу рейдерську статистику, кожна компанія у силах протидіяти недружнім поглинанням, проте такі заходи мають застосовуватися своєчасно, а краще заздалегідь. Для цього необхідно створити дієвий організаційно-економічний механізм забезпечення захисту українських підприємств від недружніх поглинань, що повинен мати комплексний характер та будуватися на науково обґрунтованих засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед українських й російських вчених і фахівців, що зробили вагомий внесок у розвиток досліджень з цієї проблематики, можна виділити: Ю.Д. Борисова, А.В. Генкіна, В.Л. Григор`єва, М.Г. Іонцева, Л.В. Крючкова, Ю.А. Лукаша, Н.Б. Рудик, В.В. Томареву, О.В. Етокова, В.Є. Намонюк, Н.В. Щербакова, Я.О. Побурко, Я.Я. Пушак, Ю.Є. Ковний, С.М. Іщенко, Г.О. Калашніков [1–14].

Необхідно зазначити, що вище зазначені вчені і фахівці часто наводять лише практичні приклади рейдерських захоплень підприємств, при цьому не розкриваючи конкретних методів і методик, притаманних саме українській практиці недружніх поглинань та рейдерства. Крім того, до цього часу російські та українські вчені не створили дієвого організаційно-економічного механізму забезпечення захисту українських підприємств від недружніх поглинань. У цих умовах назріла щонайгостріша необхідність у забезпеченні керівників вітчизняних підприємств чіткими рекомендаціями для ефективнішого та своєчаснішого реагування на рейдерські атаки і відстоювання підприємства у загарбників. Створення цього механізму, дозволить своєчасно і цілеспрямовано протистояти атакам компаній-агресорів.

Постановка цілей

Тому мету цієї статті автор вбачає у створенні організаційно-економічного механізму забезпечення захисту українських підприємств від недружніх поглинань.

Виклад основного матеріалу

Механізм забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання – це система заходів, спрямованих на забезпечення захисту підприємства від встановлення повного контролю над ним як у юридичному, так і у фізичному розумінні усупереч бажанню менеджменту і його власника (власників).

Важливими передумовами дії цього механізму є обґрунтування стратегії й тактики забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання, виділення найважливіших індикаторів (показників) захисту підприємства від недружнього поглинання, моніторинг чинників, що впливають на ймовірність ворожого поглинання.

Стратегія забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання має передбачати довготермінову політику та план дій підприємства, спрямованих на усунення загроз його існуванню та захисту підприємства від встановлення над ним або його активами повного контролю у супереч бажанню менеджменту і (або) власників цього підприємства.

Послідовність формування стратегії захисту підприємств автотранспорту від недружнього поглинання, на думку автора, доцільно побудувати так: аналіз внутрішніх і зовнішніх негативних факторів, що впливають на автотранспортне підприємство (аналіз галузі, конкурентного середовища підприємства в галузі, аналіз його внутрішнього стану, його організаційна структура, правова, фінансова діагностика тощо); визначення стратегічних альтернатив підприємства, дослідження відносного впливу й взаємовпливу внутрішніх і зовнішніх факторів; розробка стратегії з урахуванням технології управління, кваліфікації працівників, соціально-психологічного клімату на підприємстві; формалізація стратегії автотранспортного підприємства. Для сучасних підприємств автомобільного транспорту розробка стратегії захисту на основі використання економіко-математичних методів є одним з головних напрямів управління. Від точного аналізу потенційних загроз недружнього поглинання і заходів щодо захисту залежить не лише ефективність їх діяльності, тобто результат у вигляді розміру прибутку або досягнення інших цілей, але й існування кожного окремо взятого автотранспортного підприємства як суб'єкта транспортного комплексу України.

Дії підприємства у сфері визначення стратегії захисту мають передбачати виявлення впливу недружніх поглинань на стан економічної безпеки підприємства, удосконалення методичного підходу щодо визначення критерію оцінки економічної безпеки підприємства, виявленні та систематизації ризиків недружнього поглинання.

Комплексно оцінювати й аналізувати рівень захисту підприємств автотранспорту від недружніх поглинань доцільно у такій послідовності:

Етап 1. Оцінювання рівня захисту підприємства на основі бального методу.

Етап 2. Розроблення критерію комплексної оцінки й аналізу рівня захисту підприємств автотранспорту від загрози недружніх поглинань.

Етап 3. Будування закону розподілу для випадкової величини з метою визначення та аналізу залежності вірогідності поглинання автотранспортного підприємства від кількості набраних балів.

Етап 4. Виділення та аналіз однорідних груп підприємств на основі методу кластерного аналізу з метою розроблення стратегії захисту від недружніх поглинань для виділених груп підприємств.

Етап 5. Виділення основних діагностичних ознак для оцінювання захисту підприємства на основі методу головних компонент.

До стратегічних (превентивних) способів захисту підприємства від недружнього поглинання, на наш погляд, доречно зарахувати: управління вартістю; формування захищеної корпоративної структури; моніторинг поточної ситуації; ефективну мотивацію й обмеження повноважень керівників автотранспортного підприємства; створення умов, що перешкоджають розкраданню і масовому скуповуванню акцій; налагодження системи контролю за кредиторською заборгованістю компанії-цілі, формування підконтрольної кредиторської заборгованості.

З огляду на сучасну ринкову ситуацію і враховуючи вищенаведене, на підприємствах автотранспорту, на думку автора, доцільно побудувати надійну і реактивну систему підтримки економічної безпеки, до складу якої варто зарахувати:

- службу економічної розвідки АТП (СЕР АТП);
- технічний відділ інформації (ТВІ);
- службу економічної безпеки АТП (СЕР АТП).

Насамперед визначимо завдання і функції економічної розвідки АТП. До її завдань належать: визначення справжньої стратегії конкурентів для корегування власної стратегії; визначення потенціалу конкурентів (інформація про їх сильні і слабкі ознаки) для корегування власної стратегії; визначення організаційних, фінансових, технічних та інших способів забезпечення конкурентних переваг для цілей можливого копіювання або нейтралізації; оцінювання загальної місткості ринку через суму часток конкурентів для оцінювання стану галузі за зміною динаміки; оцінювання ступеня вигідності умов співробітництва з тими або іншими постачальниками і покупцями.

Основними завданнями створення на підприємстві технічного відділу інформації (ТВІ) є: випереджаюче виявлення загроз фінансово-економічного, соціально-психологічного й іншого характеру усередині підприємства та у сфері його інтересів; інформаційна підтримка розслідування службою безпеки фактів нанесення збитку підприємству, систематизація результатів розслідування для наступного використання; інформаційна експрес-оцінка партнерів, клієнтів, контрактів на предмет зв'язку з джерелами ризику; інформаційний контроль розвитку інфраструктури ринку, конкурентів, їхніх рекламних заходів; інформаційний супровід власних активних заходів на ринку (публікації, реклама, виставки, дезінформація); комплексний контроль стану захищеності найважливіших об'єктів, ресурсів, комунікацій, конфіденційних відомостей тощо.

До завдань функціонування на АТП служби економічної безпеки, на наш погляд, варто зарахувати: гарантування безпеки виробничо-торговельної діяльності та захисту інформації і відомостей, що є

комерційною таємницею; організація роботи з правового, організаційного й інженерно-технічного захисту комерційної таємниці; запобігання необгрунтованому допуску та доступу до відомостей і робіт, що становлять комерційну таємницю; виявлення і локалізація можливих каналів витоку конфіденційної інформації під час повсякденної виробничої діяльності та в екстремальних ситуаціях; гарантування режиму безпеки у разі проведення усіх видів діяльності, зокрема різні зустрічі, переговори, пов'язані з діловим співробітництвом як на національному, так і на міжнародному рівнях; організація охорони будинків, приміщень, обладнання, продукції і технічних засобів забезпечення виробничої діяльності; гарантування особистої безпеки керівництва та провідних співробітників і фахівців тощо.

Тактика забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання має передбачати конкретні способи його досягнення, короткотермінові дії менеджменту та керівника підприємства залежно від зміни зовнішніх та внутрішніх умов господарювання.

До основних та найдієвіших тактичних способів доцільно зарахувати такі: метод негайного контркуповування акцій/часток компанії-цілі; термінову реструктуризацію активів компанії-цілі; блокування пакета акцій, придбаного компанією-агресором, з одночасним проведенням додаткової емісії; цілеспрямовану політику роботи з акціонерами підприємства; захист підприємства через напад (Пек-Мен); метод "отруєних пігулок" і "золотих парашутів" із деякими видозмінами, характерними для українського ринку злиттів і поглинань та професійну PR-кампанію.

Висновки

Наприкінці зазначити, що злиття і поглинання, які проводяться із дотриманням вимог законодавства, а також прав та законних інтересів усіх учасників процесу є цивілізованими інструментами розвитку бізнесу в усьому світі. Для того, щоб Україна не відходила від світових економічних процесів, необхідно у найкоротший термін узгодити законодавчу базу України із провідними світовими аналогами. Аналогічні дії з боку уряду можуть стати передумовами не лише зменшення кількості рейдерських атак, а й поліпшення інвестиційного клімату в країні. Свобода підприємництва, гарантії захисту прав власності, боротьба з корупцією, підвищення спільної правової культури потрібно не декларувати, а реально забезпечувати.

Перспективи подальших досліджень

Визначений автором організаційно-економічний механізм забезпечення захисту вітчизняних підприємств від недружнього поглинання, зокрема запропоновані стратегія та тактика забезпечення захисту підприємств України від недружнього поглинання, можуть слугувати методологічною основою розбудови комплексної системи захисту суб'єктів господарювання від недружніх поглинань та стати основою для здійснення подальших досліджень у цій галузі.

1. Борисов Ю.Д. Рейдерские захваты. Узаконенный разбой / Ю.Д. Борисов. – СПб.: Питер, 2008. – 224 с.
2. Генкин А. Захват. Корпоративные шахматы: игра на выживание / А. Генкин, А. Молотников. – М., 2007. – 253 с.
3. Григорьев В. Захват предприятий и защита от захвата / В. Григорьев. – М.: Дело, 2007. – 560 с.
4. Ионцев М.Г. Корпоративные захваты: слияния, поглощения, гринмэйл / М.Г. Ионцев. – М.: Ось-89, 2003. – 176 с.
5. Крючков Л.В. Міжнародні корпоративні стратегії злиття і поглинання у високотехнологічних секторах економіки: автореф. дис. ...канд. екон. наук: 08.05.01 / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К., 2006. – 20 с.
6. Лукаш Ю.А. Как обезопасить себя и свой бизнес от захвата, шантажа, мошенничества и иных враждебных проявлений / А. Лукаш. – М.: ГроссМедиа, 2006. – 112 с.
7. Рудык Н.Б. Конгломеративные слияния и поглощения: книга о пользе и вреде непрофильных активов: учеб.-практ. пособ. / Н.Б. Рудык. – М.: Дело, 2005. – 224 с.
8. Томарева В.В. Транскордонні злиття та поглинання у процесі корпоративної консолідації: автореф. дис. ...канд. екон. наук: 08.02.00 / В.В.Томарева; [НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин]. – К., 2008. – 20 с.
9. Етокова О.В. Транскордонне злиття і поглинання як сучасна риса транснаціоналізації світової економіки: автореф. дис. ...канд. екон. наук: 08.05.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 21 с.
10. Намонюк В.Є. Транскордонні злиття і поглинання банків в умовах глобальної конкуренції: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 21 с.
11. Щербакова Н. В. Правове регулювання злиття та приєднання господарських товариств: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2006. – 20 с.
12. Побурко Я.О., Пушак Я.Я., Ковний Ю.Є. Тенденції економічного поглинання господарських суб'єктів у промислових територіальних системах: монографія / НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Л., 2008. – С. 88-97.
13. Иценко С.М. Слияние и поглощение компаний: оценка эффекта синергии. – К.: Науковий світ, 2007. – 95 с. – С. 93-95.
14. Калашиников Г.О. Слияние и поглощение компаний по праву Европейского Союза. – М.: Междунар. отношения, 2007. – 264 с.